

Добри практики в образованието
по математика и ИТ
за развиване на
ключови компетентности

Тони Чехларова, Евгения Сендова
(редактори)

Lifelong
Learning
Programme

Comenius Multilateral Project: Developing Key Competences by Mathematics Education Project
(Развиване на ключови компетентности чрез математическото образование)

www.KeyCoMath.eu

Редактори: Тони Чехларова, Евгения Сендова
Художник на корицата: Калина Сотирова
Графично оформление: Калина Сотирова

Издателство Макрос © 2015
ISBN 978-954-561-389-0

Проектът *KeyCoMath* е финансиран със съдействието на програма "Учене през целия живот" на Европейския съюз. Настоящият сборник отразява само личните виждания на авторите. Европейската комисия и Изпълнителна агенция за образование, аудиовизия и култура не носят отговорност за използването на информацията в сборника.

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод	4
Ангелова, Р. Паркетиране на равнината или диалози на математиката с изкуството	7
Браухле, М. Всичко започна с едно стихотворение и завърши с много усмивки	12
Вълкова, Д. Визуални феномени - интерактивно приложение на динамичен софтуер в училище	16
Зарева, Ц. Сечения и сенки с AutoCAD в дескриптивната геометрия	22
Илиева, Р. Моделиране на калейдоскоп	29
Кокинова, С. Предизвикателства в четириъгълник или експерименти по математика – защо не!	32
Коцева, М. Интерактивност чрез Excel	36
Кунчева, Д. С мишка в ръка	41
Куюмджиева, Б. Така го усещам	46
Пенчева, Г. Малките математици опазват природата	50
Петков, И. За общуването и изследователския подход в часовете по ИТ	55
Стефанова, Е. Всичко започна с триъгълника на Паскал	61
Стоянова, Н., Раданов Р. Как да използваме остатъка при деление	67
Христозова, Н. Геометрия и моден дизайн	72
Цветкова, Н. Динамична математика с <i>GeoGebra</i>	75
Цвятков, Д. Симетричните функции в помощ на физичните явления	78
Gortcheva, I. Visualizing mathematical word problems	83

Интерактивност чрез *Excel*

Монка Коцева

mkotseva@cc.bas.bg

Лаборатория по телематика - БАН

Докторант на ИМИ-БАН

Резюме: Електронните таблици са добре застъпени в училищните програми, но повече от изчислителната им страна. В статията акцентът е поставен върху друга черта на *Excel* – интерактивността, важно условие за успешното възприемане на материала от обучаемите. Интерактивността е постигната, без да се използва програмиране или макроси. Като пример са взети математическите функции от категория *Math&Trig*. Чрез използването на бутони и плъзгачи са представени възможности за илюстриране на резултати и достигане на решения. Представените разширени възможности на *Excel* имат за цел да провокират въображението за използване на програмата в изследователска и експериментална посока.

Ключови думи: електронни таблици, *Excel*, бутони плъзгачи, интерактивност, експериментиране, дигитална компетентност

1. Увод

Програмите за електронни таблици са намерили широко приложение в класните стаи на всички нива на образованието. От една страна те са залегнали в програмите за обучение, а от друга помагат на учителите за подготовка, организиране и отчитане на учебната дейност, т.е. могат да заемат разнообразно място в схемата на пилоните на образованието [1]. В годините на своето развитие основната парадигма на масив от редове и колони с автоматично обновяване и показване на резултатите е обогатен с библиотеки от математически и статистически функции, разностранни графики и диаграми, мощни добавки като аналитични инструменти и интерактивни възможности.

Когато говорим за електронни таблици, обикновено мислим за *Excel*, тъй като това е програмата, която се изучава и използва в нашите училища. Съществуват специални функции и инструменти на *Excel*, които са групирани в категория *Math & Trig*, с които могат да се извършват математически изчисления. В голяма част от тях алгоритъмът, по който се извършват изчисленията, остава скрит за потребителя, но дава възможност за спестяване на време при използване на различни начални данни.

Всеки е убеден, че с *Excel*, бързо се пресмятат често използвани функции, като сума, максимум, минимум, изброяване и др. Не така популярни, но много полезни са функциите от групата *Math&Trig* като:

GCD – greatest common divisor, която намира най-голям общ делител на произволен брой числа.

LCM – least common multiple, която намира най-малко общо кратно на област от числа.

LOG; LOG10; LN – намира логаритъм при произволна основа, основа 10 или натурален логаритъм.

FACT – връща факториела на число.

MOD – дава остатък при деление на произволен делител¹.

2. Една малко по-различна страна на *Excel*

Това, че *Excel* е незаменима програма за изчисления, е безспорен факт, но тук ще говорим за малко по-различна страна на програмата – интерактивността.

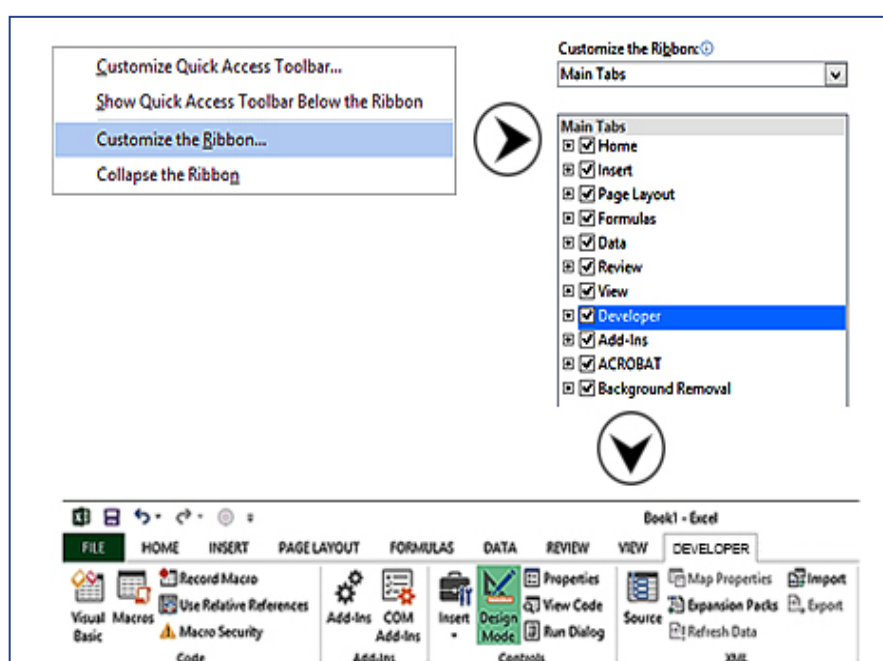
¹ Бел. ред. В статията си в този сборник Елисавета Стефанова е показала интересно приложение на функцията MOD.

Случвало се е да видим електронни таблици, в които има движещи се обекти или бутони за промяна на данни или за придвижване между листовите, и сме си мислили, че вероятно това е направено чрез макроси. На всички ни е известна силата на макросите, но не всеки се престашава да се гмурне в дълбоките води на VBA (Visual Basic for Applications). Всъщност можем да постигнем интерактивност, без да програмираме и това е темата на тази статия.

За да можем да стигнем до инструментите, които ще използваме, трябва да активираме раздела *Developer* (Разработчик) в лентата с инструменти.

Посочваме някъде на празно място върху лентата *Ribbon* и щракваме с десен бутон на мишката. Избираме от контекстното меню командата за модифициране на лентата *Customize the Ribbon*. В дясната част на прозореца *Excel Options* слагаме отметка пред лентата *Developer* и тя се появява в набора от раздели на лентата (Фигура 1).

Фигура 1. Раздел *Developer* в лентата с инструменти

В раздела има група *Controls*, която ще използваме, за да поставяме бутони и плъзгачи. Можем да ги използваме, когато искаме да покажем на учениците как се изменя резултатът при промяна на началните данни и по този начин самите те да откриват закономерности.

Нека най-напред да формулираме задачата, с която ще илюстрираме действието на тези плъзгачи. *Дадени са няколко числа. Да се покаже какви са остатъците при деление с различни делители.*

Нека определим една клетка, в която ще се променят делителите – това е клетката, подчертана с червено и нейното съдържание в момента е 1. Ще си направим таблица, в която въвеждаме дадените числа в колона *Делимо*, в колоните *Частно* и *Остатък* ще въведем функции:

Функцията *QUOTIENT* показва цялата част на резултат от деление. Тази функция се използва, когато искаме да пренебрегнем остатъка от делението. В нея трябва да се дефинира делимо (в случая даденото число) и делител (клетката, в която ще записваме делител с абсолютна препратка, за да не се променя адресът).

Функцията MOD има следния синтаксис:

=MOD(делимо; делител)

(Делителят отново е с абсолютна препратка, за да не се променя адресът при копиране.)

Ето как изглежда задачата, представена в *Excel* (Фигура 2).

	A	B	C
1	Резултати от деление на: 1		
2			
3	Делимо	Частно	Остатък
4	9540153	=QUOTIENT(A4;\$C\$1)	=MOD(A4;\$C\$1)
5	2540156	=QUOTIENT(A5;\$C\$1)	=MOD(A5;\$C\$1)
6	12540156	=QUOTIENT(A6;\$C\$1)	=MOD(A6;\$C\$1)
7	1000000	=QUOTIENT(A7;\$C\$1)	=MOD(A7;\$C\$1)
8	151515151515	=QUOTIENT(A8;\$C\$1)	=MOD(A8;\$C\$1)
9	2079827144	=QUOTIENT(A9;\$C\$1)	=MOD(A9;\$C\$1)
10	9080435	=QUOTIENT(A10;\$C\$1)	=MOD(A10;\$C\$1)
11	51079827147	=QUOTIENT(A11;\$C\$1)	=MOD(A11;\$C\$1)
12	9080435	=QUOTIENT(A12;\$C\$1)	=MOD(A12;\$C\$1)
13	200300400500	=QUOTIENT(A13;\$C\$1)	=MOD(A13;\$C\$1)

Фигура 2. Съставяне на таблицата

Сега включваме плъзгач, с който ще променяме делителя и ще наблюдаваме резултатите. От *Developer* избираме *Insert* и от групата *Form Controls* един от бутоните, например плъзгача *Spin Button*.

Щракаме върху мястото на работния лист, където искаме да бъде горния ляв ъгъл на бутона, за да се появи. Дори и да не сме уллучили точното място, няма да се притесняваме, защото можем да го местим и преоразмеряваме. По-важно е да го свържем с желаната клетка и докато все още е маркиран, да изберем бутон *Properties*, който се намира на лентата с инструменти в същата група или чрез използване на десния бутон на мишката. И по двата начина се отива на едно и също място – диалогов прозорец *Format Control*, където се правят основните настройки на динамичността на промяна на данните (Таблица 1).

Таблица 1. Основни настройки на контролите

Current value box	Стойността, която искате да се вижда по подразбиране
Minimum value	Най-ниската стойност, от диапазона, в който искате да се движат стойностите
Maximum value	Най-голямата стойност, от диапазона, в който искате да се движат стойностите
Incremental change box	Стойността, с която нараства или намалява числото в клетката при натискане на някоя от стрелките
Cell link	Препратка към клетка, в която искате да се записва текущата стойност

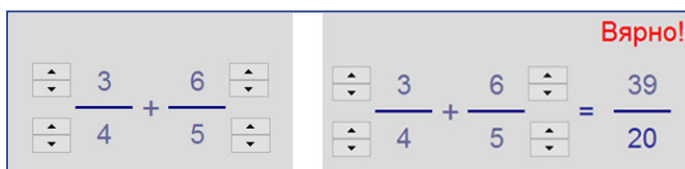
Има няколко несъвършенства, които трябва да се отбележат. Тези бутони работят само с положителни стойности - за да използваме отрицателния диапазон, трябва да включим някъде умножение по (-1); горната граница също има ограничение до 30000.

Накрая трябва да съобразяваме и спецификата на данните, които включваме, например в нашия случай ограничението идва от това, че числото, което променяме, е делител в задачата и не може да приема стойност 0.

3. Още няколко примера

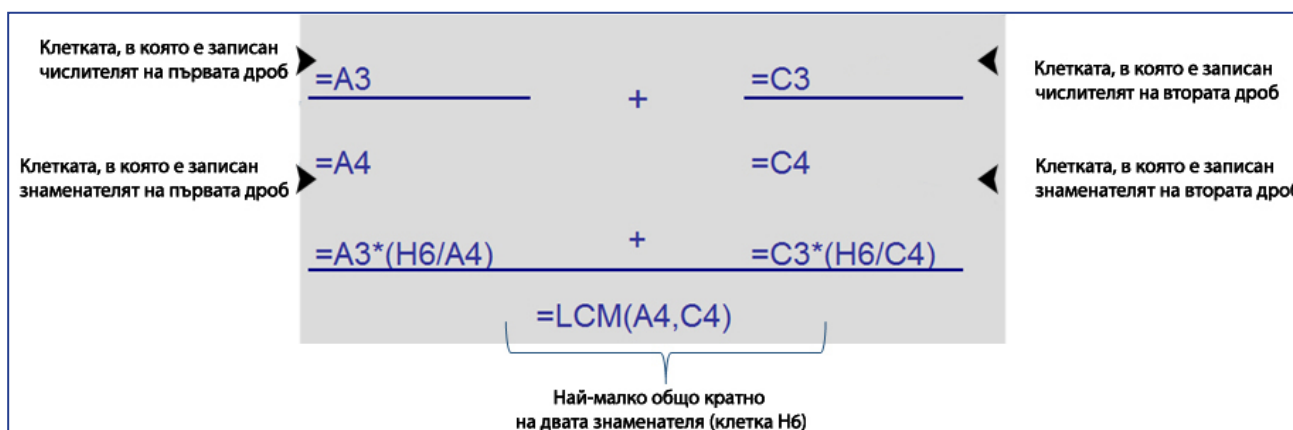
С помощта на плъзгачи можем да генерираме множество задачи от различен вид.

Тук давам пример (Фигура 3) за задачи от събиране на дроби.

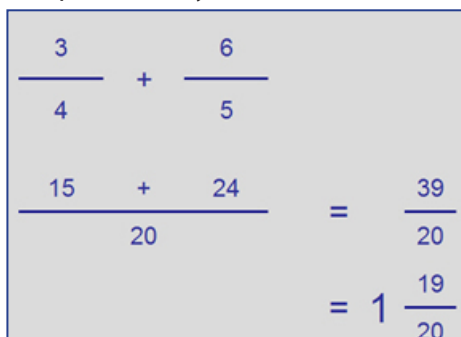
Фигура 3. Примерна задача от събиране на дроби

С помощта на функцията IF може моментално да се направи проверка на резултатите (Фигура 4):

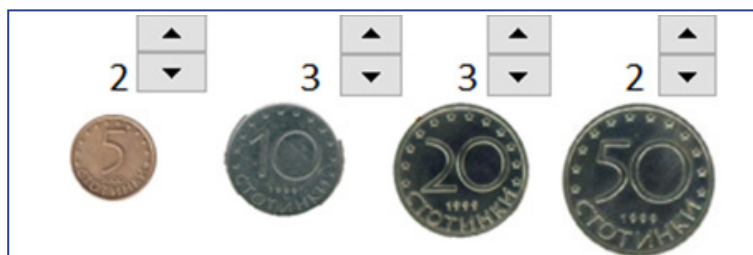
Фигура 4. Формули за проверка на резултата

Ако е допусната грешка, чрез интерактивен бутон може да се покаже решението (Фигура 5).

Фигура 5: Визуализиране на правилото за събиране на дроби

И накрая ще предложи задача, подходяща за експериментиране, например с плъзгачи (Фигура 6).

Фигура 6. Интерактивна среда за изследване на задача с монети

Имаме произволен брой монети от 5, 10, 20, 50 стотинки. По колко различни начина може да се представи сума от 2 лева?

Чрез експериментиране и записване на отговорите могат да се разиграят различни варианти.

4. Заключение

Интерактивните методи изискват партньорски взаимоотношения, диалогов вид комуникация между обучаван и обучител. В резултат на това се раждат и затвърждават добри практики в обучението, подпомагачи развиването на различни ключови компетентности – в случая не само математически и дигитални, но и социални [2,3]. Вариантите за представяне на задачи, при които се дава възможност на учениците да променят бързо началните данни и по този начин да откриват закономерности, са още по-обширни, ако освен таблиците с формули включим и представяне в графичен вид. Това може да стане чрез диаграми, които отразяват всяка промяна на стойностите. Изразявам своята убеденост, че като повишаваме дигиталните компетентности на учениците с инструменти за интерактивност, ще станем свидетели на неподозирани експерименти и решения, които надявам се ще споделяте с мен и колегите.

Ето приложения на бутони и плъзгачи, разработени от колеги учители, по време на обучение:

Иван Петров от Пловдив представя задача за намиране на ъглите на триъгълник, които са в дадено съотношение (Фигура 7).

Фигура 7. Интерактивност в контекста на геометрична задача

Нели Шипковенска от София е визуализирала формулите за двучлен на квадрат (Фигура 8).

Фигура 8. Интерактивност в контекста на алгебрична задача

Литература

1. Йошинов, Р. Технологични пилони на образованието. (2015) ИКТ в библиотечно-информационните науки, образованието и културното наследство. с.184-194
2. Кендеров, П., Сендова, Е., Чехларова, Т. (2014) Развиване на ключови компетентности чрез образованието по математика: Европейският проект KeyCoMath. Математика и математическо образование, т. 43, с. 99–105
3. Кендеров, П., Чехларова, Т., Сендова, Е. (2015) Европейският проект KeyCoMath и ориентираното към усвояване на ключовите компетентности образование по математика, Математика и математическо образование, т. 44, с. 55–157